

Европейски съд по правата на човека

Фресо и Роар срещу Франция

(Fressoz and Roire v. France)

Жалба № 29183/95

Решение от 21 януари 1999 г. на Голямото отделение

(резюме) *

Чл. 10: свобода на словото; **чл. 6, т. 2:** презумпция за невинност

Журналистите не могат принципно да бъдат освободени от задължението да спазват общите наказателни закони на основата на това, че чл. 10 им предоставя защита. Чл. 10, т. 2 определя границите на упражняване на свободата на словото и това налага преценка дали в конкретните обстоятелства по даден случай интересът на обществото да бъде информирано натежава над “задълженията и отговорностите”, свързани с ползването от тази свобода.

Ако определена информация е достъпна за обществото и може да бъде известна на голям брой хора, не е налице натежаващо съображение за защитата ѝ като конфиденциална и осъждането единствено за публикуването на документите, в които се е съдържала тази информация, не може да бъде оправдано съгласно чл. 10. По същността си тази разпоредба позволява на журналистите да преценят дали да възпроизведат подобни документи с цел осигуряване на достоверност.

Фактите по делото

Жалбоподателите са френски граждани. Г-н Фресо е бивш главен редактор на седмичния сатиричен вестник *Le Canard enchaîné*, а г-н Роар е журналист в същия вестник.

А. Статията, стояща в основата на случая

Септември 1989 г. бил период на работнически вълнения в автомобилната компания Пежо. Работниците настоявали за по-високи заплати, а ръководството на компанията, начело на което стоял г-н Жак Калве, отказвало да изпълни исканията им.

На 27 септември 1989 г. *Le Canard enchaîné* публикувал статия на г-н Роар под заглавие “Турбо-зарезждане за заплатата на Калве” и с подзаглавие “Неговите данъчни формуляри разкриват повече отколкото самият той. Шефът на Пежо е увеличил доходите си с 45.9 % през последните две години”.

Статията със сатиричен тон припомняла телевизионно интервю на Жак Калве през октомври 1988 г., в което той отказал да разкрие доходите си и споделил, че е “под стрес” от недобрата пазарна позиция на компанията в

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

сравнение с японските производители. Статията разкривала, че по време на предаването Жак Калве е печелел по 185 312 франка на месец, а в периода 1986 г. – 1988 г. брутната му заплата е нараснала с 45.9%. Съгласно данни на самата компания, средното заплащане за същия период се било покачило с 6.7% на 158 000 работници, или с други думи почти седем пъти по-малко в сравнение с увеличението на заплата на мениджъра. Авторът се позовавал на данни от три формуляра за определяне на данъка, които били попаднали в ръцете му “съвсем случайно”. Данните били илюстрирани с фотокопия на онези части от данъчните формуляри, които разкривали в подробности общия облагаем доход на Калве, като отделните суми били оградени в кръг.

Б. Наказателните производства срещу жалбоподателите

На 2 октомври 1989 г. г-н Калве депозирал в прокуратурата в Париж оплакване срещу неизвестно лице или лица и молба да бъде конституиран като граждански ищец. На 5 октомври прокурорът се обърнал към съдия-следователя с предложение да започне разследване по подозрения в кражба, нарушение на служебна тайна, незаконно изнасяне на документи от държавен служител и ползване на незаконно придобити вещи (според чл. 460 от Наказателния кодекс на Франция всеки, който съзнателно се ползва от вещи, взети, присвоени или получени посредством престъпление, се наказва с лишаване от свобода или глоба в определен размер).

В процеса на разследването било установено, че във вестника са използвани фотокопия на част от формуляри за определяне на данъка, които се съхранявали от данъчните власти, но при извършената проверка в данъчната служба не били открити следи от насилствено проникване в помещенията, в които се пазели документите. Лицето или лицата, отговорни за изнасянето на документите, не били разкрити и съответно никой не бил обвинен.

На 8 март 1991 г. срещу жалбоподателите били повдигнати обвинения за ползване на копия от данъчни формуляри, получени в резултат на нарушаване на служебна тайна, незаконно изнасяне на вещи и кражба.

Жалбоподателите изложили два аргумента в своя защита – първо, че не са били изпълнени условията за търсене на наказателна отговорност от главния редактор, установени в Закона за свобода на словото, и второ, че извършването на престъпленията, в които били обвинени, не било доказано. Г-н Роар обяснил, че фотокопията били изпратени анонимно в редакцията в пощенски плик, адресиран лично до него. Той проверил достоверността на информацията, като я сравнил с данните, съдържащи се в специализираните издания, и се консултирал с различни лица, за да се увери в автентичността на документите.

На 17 юни 1992 г. наказателният съд оправдал жалбоподателите, като приел, че главните обвинения в кражба и нарушаване на служебна тайна не са доказани, тъй като не били установени самоличността на извършителя и конкретните обстоятелства, при които са извършени.

Присъдата била атакувана от прокурора и от гражданските страни респективно на 25 и 26 юни.

На 10 март 1993 г. апелативният съд отменил присъдата и постановил, че жалбоподателите са виновни в ползване на фотокопия на данъчни документи, получени в резултат на нарушаване на служебната тайна от неустановен данъчен служител. Той приел обвиненията за доказани и подчертал, че поради естеството

на документите и проверките, които г-н Роар твърдял, че е направил, жалбоподателите е трябвало да знаят, че те са извадени от данъчно досие.

Осъдените подали касационна жалба. С решение от 3 април 1995 г. Касационният съд я оставил без уважение, като приел, че Апелативният съд правилно е тълкувал и приложил закона.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Твърдяното нарушение на чл. 10 от Конвенцията

32. Жалбоподателите твърдят, че вследствие на осъждането им за ползване на фотокопия на данъчни документи, получени в резултат на нарушение на задължението за пазене на служебна тайна, извършено от неидентифициран данъчен служител, е накърнено правото им на свобода на словото. Комисията е съгласна с това твърдение. Правителството го оспорва.

A. Предварителни възражения на правителството

33-35. Както и в производството пред Комисията, правителството поддържа, че не са изчерпани вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателите в никоя от фазите на производството не са възразили, че е налице противоречие между предявените обвинения и изискванията на чл. 10 от Конвенцията.

Жалбоподателите твърдят, че по същество са направили оплакване за нарушение на чл. 10 пред Касационния съд.

В решението си по допустимостта Комисията е възприела позицията на жалбоподателите и е отхвърлила възраженията на правителството. Делегатът на Комисията изтъкна пред Съда, че поради ограничените правомощия на Касационния съд, който не е можел да преразгледа преценката на доказателствата, направена от апелативния съд, не е било вероятно оплакванията на жалбоподателите да доведат до поправка на твърдяното нарушение.

36-37. Съдът припомня, че целта на [чл. 35, т. 1](#) от Конвенцията е да предостави на договарящите държави възможността да предотвратят или поправят нарушенията, които се твърди че са извършили, преди тези твърдения да бъдат отнесени в Страсбург. Това правило трябва да се прилага “с известна гъвкавост и без прекомерен формализъм”. Достатъчно е оплакванията, които страната е възнамерявала да предяви в Страсбург, да са били направени пред националните съдилища “поне по същество и в съответствие с формата и сроковете, установени във вътрешното право” (виж решенията по делата *Кастелс с/у Испания*¹ от 23 април 1992 г., А-236, стр. 19, § 27, и *Акдивар и други с/у Турция*² от 16 септември 1996 г., *Reports* 1996-IV, стр. 1210-11, §§ 65-69).

38. В своите изложения пред Касационния съд жалбоподателите, чиято професия е разпространяване на информация, са се позовали на Закона за свобода на пресата, който съдържа разпоредби, идентични с чл. 10 от Конвенцията, що се отнася до разглежданите действия. Те са поддържали, че публикуването на статията не противоречи на нормите, установени в този закон, и като журналист г-н Роар просто е изпълнил своя дълг. Твърдели са, че обвинението е смесило

¹ Castells v. Spain

² Akdivar and Others v. Turkey

понятието “ползване” с “публикуване”. Действително, като е направил разграничение между закона, приложим към информацията сама по себе си, и закона, приложим към документите, в които тази информация се съдържа, Касационният съд индиректно се е произнесъл по обхвата на правото на журналистите да разпространяват информация.

39. При тези обстоятелства Съдът приема, че именно свободата на словото, макар и имплицитно, е била поставена на обсъждане пред Касационния съд и правните доводи, приведени от жалбоподателите, включват оплакване, свързано с чл. 10 от Конвенцията. Съответно, предварителните възражения и правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита следва да бъдат отхвърлени³.

Б. По същество на жалбата

40-41. По оплакването на жалбоподателите, че присъдата е накърнила правото им на свобода на словото, Съдът приема, че е налице “намеса”. “Подобна намеса е в противоречие с чл. 10, освен ако е “предвидена от закона”, преследва една или няколко от целите, изброени в т. 2 на същата разпоредба, и е “необходима в едно демократично общество” за постигане на тези цел или цели.”

42-43. Страните не спорят, че намесата е била предвидена от закона и е преследвала законни цели, а именно да се защитят репутацията и правата на другите и да се предотврати разкриването на поверителна информация. Съдът не вижда причини да приеме друго.

44. Остава да се прецени дали намесата е била “необходима” в едно демократично общество за постигането на тези цели.

а) Основни принципи

“45. Съдът припомня основните принципи, установени в практиката му по отношение на чл. 10 от Конвенцията.

(1) При условията на т. 2 на чл. 10 свободата на словото се отнася не само за информация и идеи, които се приемат благосклонно или на които се гледа като на безвредни или с безразличие, но също и към такива, които засягат, шокират или смущават (виж решенията по делата [Хендисайд с/у Обединеното кралство](#)⁴ от 7 декември 1976 г., А.24, стр. 23, § 49, и [Йерсилд срещу Дания](#)⁵ от 23 септември 1994 г., А.298, стр. 26, § 37).

(2) Въпреки жизненоважната си роля в демократичното общество, пресата не бива да престъпва определени граници, по-специално по отношение на репутацията и правата на другите и нуждата от предотвратяване на разкриването на конфиденциална информация. Все пак неин дълг си остава да разпространява информация и идеи по въпроси от обществен интерес по начин, които е съвместим със задълженията и отговорностите ѝ (виж решението по делото [Де Хайс и Гайселс с/у Белгия](#)⁶ от 24 февруари 1997 г., *Reports* 1997-I, стр. 233-34, § 37). Съдът не изпуска от внимание и това, че журналистическата свобода включва и евентуално прибегване до известна степен на преувеличение или дори

³ Решението е единодушно.

⁴ *Handyside v. the United Kingdom*

⁵ *Jersild v. Danmark*

⁶ *De Haes and Gijssels v. Belgium*

провокация (виж решението по делото *Прагер и Обершлик с/у Австрия*⁷ от 26 април 1995 г., А.313, стр. 19, § 38).

(3) “Необходимостта” от ограниченията, наложени на свободата на словото, трябва да бъде убедително доказана. Националните власти разполагат с определена свобода да решат дали е налице “належаща обществена нужда” за налагане на ограниченията. В случаи като настоящия, тази свобода е ограничена от интереса на демократичното общество от свободна преса, който ще натежи при преценката, необходима по чл. 10, т. 2, дали ограниченията са пропорционални на преследваната законна цел (виж *mutatis mutandis* решенията по делата *Гудуин с/у Обединеното кралство*⁸ от 27 март 1996 г., *Reports* 1996-II, стр. 500-01, § 40, и *Уорм с/у Австрия*⁹ от 29 август 1997 г., *Reports* 1997-V, стр. 1551, § 47).

(iv) Задачата на Съда е да изследва от гледна точка на чл. 10 решенията, взети от националните власти при упражняване на тяхната свобода на преценка. Той трябва да изследва намесата в светлината на случая като цяло и да установи дали съображенията, изтъкнати от националните власти за да я оправдаят, са “релевантни и достатъчни” (виж например решението по делото *Гудуин с/у Обединеното кралство*, цитирано по-горе, стр. 500-501, § 40).

б) Приложение на горните принципи към настоящия случай

46-47. Г-н Фресо и г-н Роар поддържат, че статията е публикувана в контекста на обществен дебат и промените в доходите на президента на компанията Пежо са били от особено значение в конкретните обстоятелства. Те се позовават на практиката на касационния съд, според която публикуването на информация за доходите и имуществото на лице, което изпълнява публична или квази-публична функция, не засяга неговия личен живот. Освен това наказанието не способствало за спазване на конфиденциалността, тъй като такова задължение имали единствено данъчните служители. С публикуването на части от документите те искали да покажат, че информацията в статията е достоверна, и изпълнили своя журналистически дълг. Комисията е съгласна по същество с тези твърдения.

48. Правителството отбелязва, че жалбоподателите са осъдени за нарушаването на поверителния характер на данъчната информация. Освен това разкриването на доходите само на едно лице, пък било то и ръководител на голяма частна компания, не допринасяло за провеждането на обществен дебат по тема от публичен интерес. В допълнение правителството изтъква възможността според френското законодателство гражданите да получат информация относно данъчнозадължените лица в дадена община, техните облагаеми доходи и данъчна отговорност. Жалбоподателите нямало да отговарят за престъплението, за което са осъдени, ако се били задоволили да разпространят информацията за доходите на г-н Калве, без да публикуват ксерокопирани документи на облагателния акт. При евентуално търсене на отговорност за клевета, те като журналисти могли да докажат истинността на твърденията си, включително и с незаконно получени документи.

49. В светлината на тези доводи Съдът трябва да прецени дали са съществували релевантни и достатъчни основания, които да оправдаят осъждането на жалбоподателите от гледна точка на чл. 10, т. 2 от Конвенцията.

⁷ *Prager and Oberschlick v. Austria*

⁸ *Goodwin v. the United Kingdom*

⁹ *Worm v. Austria*

“50. Съдът не е убеден от доводите на правителството, че информацията не е била от обществен интерес. Статията е била публикувана по време на спор, широко отразен в пресата, в една от водещите френски компании за производство на автомобили. Тя е съпоставяла голямото увеличение на доходите на президента на компанията през определен период с отказа му да удовлетвори исканията на служители за по-високи заплати. Правейки това сравнение, статията е спомагала за провеждането на публичен дебат по въпрос от обществен интерес. Целта ѝ е била не да се увреди репутацията на г-н Калве, а да се предизвика по-широко обсъждане по тема, интересуваща обществото (виж например решението по делото [Торгейр Торгейрсон с/у Исландия](#)¹⁰ от 25 юни 1992 г., А.239, стр. 28, § 66).”

В тази връзка Съдът отбелязва, че правителството не е оспорило принципната позиция на касационния съд, че обсъждането на финансовото състояние на публични личности, каквито са ръководителите на големи компании, не накърнява техния личен живот.

“51. Съдът припомня установената си практика, че не само пресата има задача да разпространява информация и идеи по въпроси от обществен интерес, но и обществото има право да ги получи (виж например решението по делото [Обзървър и Гардиън с/у Обединеното кралство](#)¹¹ от 26 ноември 1991 г., А.216, стр. 30, § 59 и цитираните по-горе решения [Йерсилд с/у Дания](#), стр. 23, § 31, и [Де Хайс и Гайселс с/у Белгия](#), стр. 234, § 39). Това е особено вярно в настоящия случай, поради разбираемото внимание, което като цяло се проявява към проблемите на трудовите отношения и възнаграждения. Следователно, намесата при ползването на свободата на словото не може да бъде съвместима с чл. 10 от Конвенцията, освен ако не е оправдана от гледна точка на по-съществено съображение в обществен интерес (виж решението по делото [Гудуин с/у Обединеното кралство](#), цитирано по-горе, стр. 500, § 39).”

“52. Без съмнение всеки, който упражнява предоставената му свобода на словото, поема “задължения и отговорности”, чийто обхват зависи от неговото положение и от техническите средства, които използва (виж *mutatis mutandis* решението по делото [Хендисайд срещу Обединеното кралство](#), цитирано по-горе, стр. 23, § 49 *in fine*). Съдът припомня изводите на апелативния съд, според които от естеството на документите и от проверката, която г-н Роар твърди, че е извършил, жалбоподателите е трябвало да знаят, че документите са част от данъчния архив и по тази причина са конфиденциални. Като оценява жизненоважната роля на пресата в демократичното общество, Съдът подчертава, че журналистите не могат принципно да бъдат освободени от задължението да спазват общите наказателни закони на основата на това, че чл. 10 им предоставя защита. Нещо повече, т. 2 на чл. 10 определя границите на упражняване на свободата на словото. Това налага преценката дали в конкретните обстоятелства по случая интересът на обществото да бъде информирано е натезал над “задълженията и отговорностите” на жалбоподателите, резултат от вероятния произход на изпратените им документи.

53. Съдът трябва да провери по-специално дали целта на защитата на поверителния характер на финансовата информация, която цел сама по себе си е законна, представлява релевантно и достатъчно основание за осъществената намеса. Трябва да се отбележи, че макар и присъдата на жалбоподателите да се е основавала единствено на публикуването в *Le Canard enchaîné* на документи,

¹⁰ Thorgeir Thorgeirson v. Iceland

¹¹ Observer and Guardian v. the United Kingdom

съхранявани от данъчните власти и предадени на г-н Фресо и г-н Роар в нарушение на задължението за пазене на служебна тайна, тя неминуемо има връзка и с разкриването на информация. Въпросът е дали е съществувала необходимост от предотвратяване на разкриването на информация, която вече е била достъпна за обществото (виж решенията по делата *Вебер с/у Швейцария*¹² от 22 май 1990 г., А.177, стр. 23, § 51, и *Веренигинг викблад блуф с/у Холандия*¹³ от 9 февруари 1995 г., А.306-А, стр. 15, § 41) и която вече може да е била известна на голям брой хора. Както и правителството е признало, съществувала е известна степен на прозрачност по отношение на доходите на лицата. Местните данькоплатци са имали възможност да направят подробна справка относно данъчнозадължените лица в съответната община, техните облагаеми доходи и данъчна отговорност. Действително тази информация не е можела да бъде разгласявана публично, но тя е била достъпна за много хора, които биха могли да я предадат на останалите. Въпреки че публикуването на данъчните облагателни актове в настоящия случай е било забранено, информацията, която те са съдържали, не е била конфиденциална. Нещо повече, възнагражденията на някои лица, които както г-н Калве управляват големи търговски компании, са били оповестявани периодично във финансовите анализи и вторият жалбоподател твърди, без това да е оспорено, че се е консултирал с информация от този вид, за да провери колко приблизително печели г-н Калве. Следователно не е съществувало по-натезаващо съображение за защитата на информацията като конфиденциална.

54. Ако, както твърди правителството, информацията относно доходите на г-н Калве е била достъпна по закон и нейното разкриване – позволено, осъждането на жалбоподателите единствено за публикуването на документите, в които тази информация се е съдържала, (...) не може да бъде оправдано съгласно чл. 10. По същността си тази разпоредба позволява на журналистите да преценят дали да възпроизведат подобни документи с цел осигуряване на достоверност. Тя закриля правото на журналистите да разгласяват информация по въпроси от обществен интерес, като изисква те да действат добросъвестно, съгласно точните факти по случая и да представят “надеждна и прецизна” информация в съответствие с журналистическата етика (виж по-специално решенията по делата *Гудуин с/у Обединеното кралство*, цитирано по-горе, стр. 500, § 39, и *Швабе с/у Австрия*¹⁴ от 28 август 1992 г., А.242-В, стр. 34, § 34, а също и цитираното по-горе *Прагер и Обершлик с/у Австрия*, стр. 18, § 37).

55. В настоящия случай нито тълкуването на фактите, нито добросъвестността на жалбоподателите са били поставяни под въпрос. При проверката на автентичността на данъчните облагателни актове г-н Роар се с ръководел от стандартите, установени в журналистическата професия. Извадките от всеки от документите са били подбрани по такъв начин, че да подкрепят данните, изложени в статията. Ето защо публикуването им е било от значение не само за обсъжданата тема, но също и за правдоподобността на представената информация.”

56. Като отчита интереса на демократичното общество от осигуряване и гарантиране на свободата на словото, Съдът счита, че в случая не е налице разумно отношение на пропорционалност между преследваната цел и средствата,

¹² Weber v. Switzerland

¹³ Vereniging Weekblad Bluf. v. the Netherlands

¹⁴ Schwabe v. Austria

използвани за нейното постигане. Следователно е извършено нарушение на чл. 10 от Конвенцията¹⁵.

II. Твърдяното нарушение на чл. 6, т. 2

57-60. Жалбоподателите се оплакват от нарушение на чл. 6, т. 2 от Конвенцията. Правителството поддържа, че направеното оплакване е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията.

Комисията счита, че оплакванията по чл. 6, т. 2 се основават на същите факти, както и тези по чл. 10, и не поставят нов правен или фактически въпрос, който да изисква отделно разглеждане. Съдът се присъединява към тази позиция¹⁶.

Жалбоподателите смятат, че констатирането на нарушение на чл. 10 от Конвенцията представлява достатъчно обезщетение за причинените им вреди. Те претендират възстановяване на сумата от 10 000 френски франка, която са били осъдени да заплатят на г-н Калве. Съдът намира, че съществува причинна връзка между плащането на тази сума и нарушението на Конвенцията, и уважава искането им. Той присъжда на жалбоподателите разноски в размер на 60 000 френски франка.

¹⁵ Решението е единодушно.

¹⁶ Решението е единодушно.